

Naturvårdande skötsel

- påtalade dilemman och organisatoriska flaskhalsar

Tomas Johannesson, Bodel Norrby och Raul Fernandez Lacruz

Blandat lövskogsområde med rikt fågelliv. Bild från Strömsund, Jämtland cirka 10 år efter en naturvårdshuggning med uttag av biomassa. Foto: Tomas Johannesson

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Summary	5
Begreppsförklaring	6
Inledning	7
Syfte och mål	7
Metod	7
Medverkande och genomförande	8
Dilemmahantering	8
Redovisning och gruppdiskussion	9
Insamling av personliga åsikter och erfarenheter	9
Resultat	9
Dilemmahantering	9
Gruppdiskussioner	12
Deltagarnas personliga åsikter och erfarenheter	14
Diskussion och slutsats	23
Certifiering och efterlevnad	23
Vem äger då rätten att bestämma målklasserna?	23
Drivkrafter för att arbeta med NS-åtgärder	24
Ökad kunskap	24
Några reflektioner som dyker upp i analysarbetet	24
Bilaga 1. Skogsbruksplanen visar behovet av åtgärder	26
Bilaga 2 Urklipp från standarder	27
Referenser	28

Uppsala Science Park, 751 83 Uppsala
skogforsk@skogforsk.se
skogforsk.se

Kvalitetsgranskning (Intern peer review) har genomförts 9 juli 2021 av Maria Iwarsson Wide, Programchef. Därefter har Magnus Thor, Forskningschef, granskat och godkänt publikationen för publicering den 27 oktober 2021.

Redaktör: Hanna Andtbacka, hanna.andtbacka@skogforsk.se
©Skogforsk 2021 ISSN 1404-305X

Förord

Arbetet har genomförts under perioden 2019 – 2021 som ett arbetspaket inom projektet *Potentialer, värden och kostnader för samhälle och företag vid avverkning av lågvärdessträd*. Projektet har finansierats av Energimyndigheten.

Vi har i arbetet fått träffa många duktiga människor och tagit del av stora erfarenhetsbanker fördelade över landet. Vi har också fått ytterligare bevis på att skogsnäringen arbetar i en komplex verklighet där man sällan kan åstadkomma ett fullkomligt facit eller riktlinjer som är tillämpbara i alla sammanhang.

Vi riktar ett stort och varmt tack till alla er som medverkat i detta arbete.

Strömsund 2021-06-16

Uppsala 2021-06-16

Sävar 2021-10-08

Tomas Johannesson

Bodel Norrby

Raul Fernandez Lacruz

Sammanfattning

Den här rapporten presenterar resultatet från ett enskilt arbetspaket inom projektet med målsättningen att *”identifiera och förebygga flaskhalsar som gör att naturvårdsavverkningarna inte utförs i tillräckligt stor omfattning”*.

I arbetspaketet har workshops och enkäter genomförts med deltagare från Skogsstyrelsen samt en skogsägarförening. Frågeställningarna har fokuserat på olika aspekter kopplat till varför naturvårdande skötsel inte genomförs i den omfattning som många anser tillräckligt. Tidigare forskning har belyst ett flertal olika faktorer som troliga orsaker, exempelvis tidsbrist, bristande kunskap om kostnader och rädsla för kritik. Arbetet har syftat till att stärka eller dementera dessa påståenden genom att använda en modell för dilemmahantering.

Resultatet gör gällande att de tidigare påståendena till stor del stämmer, men i arbetet framkommer även en mängd olika förslag på lösningar samt en djupare insikt i det som kan kallas för *”organisatoriska flaskhalsar”*.

Resultatet ger även en tydlig uppmaning till skogsnäringen att man behöver satsa tid och resurser för att förbättra situationen framåt.

Summary

This paper reports the results from one work package, aiming to *identify and obviate bottlenecks that prevent nature conservation fellings from being carried out to a sufficient extent*. The work package is one out of 9 within the project *Potentials, values and costs for society and companies when felling low-value trees*, financed by the Swedish Energy Agency.

In this work package, workshops and surveys have been conducted with participants from the Swedish Forest Agency and a forest owners' association. The issues have focused on various aspects linked to why nature conservation management is not carried out to the extent that many consider sufficient. Previous research has highlighted several different factors as probable causes, such as lack of time, lack of knowledge about costs and fear of criticism. The work has aimed to strengthen or deny these claims by using a model for dilemma management.

The results claim that the previous statements are largely true, but the work also reveals several different proposals for solutions as well as a deeper insight into what can be called "organizational bottlenecks".

The results also give a clear message to the forest industry: it needs to invest time and resources to improve the situation and go forward.

Begreppsförklaring

I rapporten används förkortningar och skogliga begrepp kopplat till olika målklasser (Skogskunskap 2017). Målklasserna används i skogsbruksplanerna som en del i att nå olika produktions- och miljömål. Dessa kan översiktligt förklaras enligt följande:

PG – Produktion med generell miljöhänsyn. Den vanligaste målklassen, här bedrivs skogsbruk för virkesproduktion, men naturligtvis gäller generell hänsyn vid varje åtgärd.

PF (K) – Produktion med förstärkt miljöhänsyn (kombinerat mål). Här brukas skogen också för virkesproduktion men det finns ett miljöintresse utöver den generella hänsynen.

NO – Naturvård, orört. Här kan det handla om till exempel gammal skog med mycket död ved eller en sumpskog. Skogen lämnas för fri utveckling.

NS – Naturvård med skötsel. I NS-beståndet väger miljövärdena tyngst men de behöver bevaras eller förstärkas med naturvårdande skötsel. Exempel kan vara att frihugga gamla ekar eller att ta bort gran som håller på att ta över i en lövskog.

NO och NS utgör vanligen 5–10 procent av den produktiva skogsmarksarealen. Dessa bestånd väljs ut bland de områden som har högst miljövärden. NO och NS behöver inte bara handla om naturvård. Det kan också stå för andra värden, till exempel rekreation. Ibland används också målklasserna R (rekreationsskog) och RF (rekreationsskog med förstärkt hänsyn)

Inledning

Svenskt skogsbruk arbetar mot flera olika målbilder för brukandet av skogen och skogsmarken. Man arbetar samtidigt mot 3 jämställda och långsiktiga hållbarhetskriterier; den ekonomiska hållbarheten, den miljömässiga hållbarheten och den sociala hållbarheten. Dessa mål har varit positiva för utvecklingen inom svenskt skogsbruk, men de har även gett upphov till åtskilliga diskussioner (Naturskyddsföreningen 2016) då olika tolkningar görs av målbilderna. Det har ifrågasatts om målbilderna alls är användbara och det diskuteras även vem eller vilka som kan anses ha tolkningsföreträde.

Trots alla dessa diskussioner finns en relativt stor samsyn på att ekologiska värden bör stärkas med hjälp av så kallad naturvårdande skötsel som på olika sätt kan bidra positivt till att förbättra och ibland nyskapa habitat för viktiga växter och djur. Motsvarande samsyn finns även i det faktum att andelen NS-åtgärder som genomförs i praktiken bör öka. Tidigare forskningsresultat (Grönlund m.fl. 2019) har utpekat vissa troliga orsaker till att denna typ av skogsskötsel ibland blir åsidosatt. Som exempel anges tidsbrist, bristande kunskap om kostnader samt rädsla för kritik.

I detta arbete försökte vi finna djupare förklaringar, och möjligen lösningar, på varför detta sker genom att kartlägga interna företagsprocesser med stor inverkan på hanteringen kring naturvårdsavverkningar.

Syfte och mål

Målet var att bättre beskriva de mekanismer som ligger bakom olika beslut för att därigenom också kunna identifiera och förebygga de flaskhalsar som gör att naturvårdsavverkningarna ofta inte utförs, det vill säga NS blir i praktiken NO, och därmed ett område där naturvärden kan ruineras på grund av underlåtenhet.

Fakta, rutiner, attityder och företagskulturer samlades in genom fallstudier där skogliga tjänstemän medverkade i seminarieform där deltagarna genomförde övningar i så kallade dilemmahantering.

Metod

Problem skiljer sig per definition från *dilemman*, då problem har en lösning, medan dilemman behöver hanteras. I ett dilemma tvingas man göra ett val mellan flera alternativ, där valet frambringar en eller flera icke önskvärda följder. Det vill säga, hur man än väljer så står man kvar i antingen ”det ena eller det andra”. Det man väljer kan ha vissa för- och nackdelar, men det har även det eller de alternativ man väljer bort. Ofta krävs en kombination av samt en kompromiss mellan alternativen.

Utifrån en modell för ”polarity management” (Johnson 1998) kan man beskriva dilemman i en matris med fyra fält (Figur 1).

Att hantera en svår frågeställning utifrån ett dilemmahanteringsperspektiv gör man främst för att belysa och öka medvetenheten kring vad som är positivt respektive negativt med givna tillspetsade alternativ, för att finna nya vägar framåt.

Medverkande och genomförande

Arbetet genomfördes med tre olika seminarier under perioden mars till augusti 2020. De medverkande hade bjudits in utifrån att de arbetar nära frågeställningar kring NS. Vid samtliga tillfällen medverkade två mötesledare från Skogforsk för att leda övningar och diskussioner.

Vid det första seminariet deltog 5 representanter från en skogsägarförening och vid det andra och tredje deltog totalt 12 representanter från Skogsstyrelsen spridda över landet. Det första seminariet genomfördes som en fysisk träff medan de övriga genomfördes via online-möte på grund av rådande pandemisituation. För de senare genomfördes även en kompletterande enkät med hjälp av ett webbaserat frågeformulär som ersatt den matris som användes vid första workshoptillfället.

Programmet för träffarna bestod av tre huvudmoment:

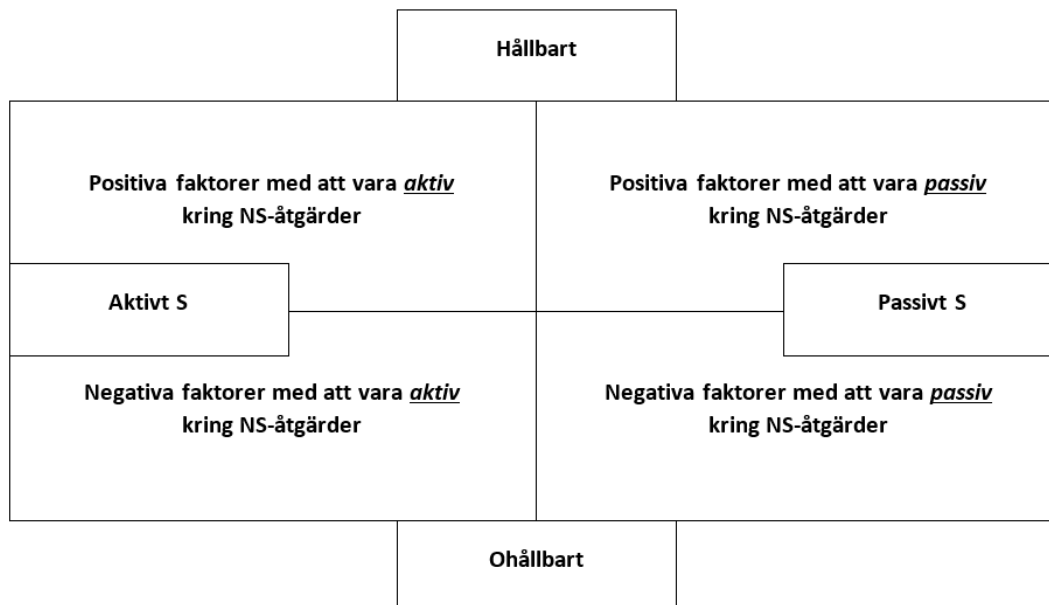
1. Dilemmahantering utifrån modellen i Figur 1.
2. Redovisning och gruppdiskussioner
3. Insamling av personliga åsikter

Dilemmahantering

Mötena inleddes med att ge deltagarna en beskrivning av modellen. Därefter delades de in i två grupper och varje grupp fick i uppgift att argumentera kring för- och nackdelar med antingen ett:

- "Aktivt S" (dvs. NS) som alternativ ett.
- "Passivt S" (dvs. NO) som alternativ två.

Deltagarna genomförde övningarna enligt plan med engagerade och intressanta diskussioner. Mötesledarna modererade vid behov deltagarna och manade fram samtalen så att alla deltagare kunde medverka aktivt, på så sätt kunde en mångfald av olika erfarenheter fångas upp.

Figur 1. Modell på hur man i en övning kan ställa åtgärder mot varandra för att diskutera och visualisera likheter och motsättningar med olika åtgärder. Modellen användes under seminarierna i denna studie.

Redovisning och gruppdiskussion

I slutet av övningen redogjorde de två grupperna för sina argument som presenterades på whitebord alternativt blädderblock. De olika argumenten låg till grund för fortsatta diskussioner där svaren noterades av mötesledarna.

Insamling av personliga åsikter och erfarenheter

I slutet av varje kurstillfälle fick deltagarna i uppgift att besvara en matris alternativt ett webbformulär med egna ord. Svaren redovisades inte utan lämnades till kursledarna för sammanställning. Datainsamlingen syftade till att validera och möjligen utveckla resultat från tidigare forskning (Grönlund m.fl. 2020).

Frågematrisen bestod av 4 påståenden om att *”detta är identifierade hinder för en ökad aktivitet kring NS-åtgärder”*, samt ett fält med egna förslag som deltagarna ombads svara på hur man generellt ser kring problem och möjligheter med:

- Tidsfönster
- Personligt engagemang
- Osäkerhet om kostnader
- Kritik (rädsla för kritik)
- Annat

Deltagarna fick även svara på hur man anser att detta stämmer mera specifikt gällande:

- Den egna organisationen

- För sig själv
- Vad som skulle kunna leda till förändring

Resultat

Dilemmahantering

I Tabell 1–4 nedan redovisas de argument som presenterats inom de olika rutorna i modellen (Figur 1). En viss tolkning har gjorts för att underlätta för läsaren. I de fall ett argument framkommit på flera av träffarna så redovisas det dock endast på en rad, men med tillägget ”X” i tabellens högra kolumn. Svaren är inte på något sätt rankade som ”mer eller mindre, bättre eller sämre” utan presenteras i den ordning de framkommit i redovisningarna.

Tabell 1. Svar och påstående som inkom i modellens övre vänstra hörn under dilemmaövningen. I de fall samma svar förekommit flera gånger är det markerat med X i kolumnen till höger.

Positiva faktorer med att vara aktiv kring NS-åtgärder	
Ljusare skogar som gynnar de tre hållbarhetsmålen.	
Det kan bli vackert, det har ett estetiskt värde. Allmänhetens bild kan bli mera positiv.	X
Lövbestånd och trädslagsblandning ger ökad biologisk mångfald.	X
Åtgärderna skapar värdefulla substrat.	
Att man uppfyller sitt åtagande utifrån certifieringarna visar på hållbart brukande.	
Bättre ekonomi med uttag av gagnvirke och biobränsle samt eventuella ekonomiska bidrag.	X
Aktiv skötsel kan skapa arbetstillfällen på landsbygden.	
Det är möjligt att återskapa förlorade biotoper genom att ex. lägga igen diken eller skapa skogsbete.	X
Känslan av att få bruka sin skog. Det är inte lagt en ”död mans hand” över området utan du får och du ska göra åtgärder, dvs. att brukanderätten blir tydliggjord.	
Man vill känna sig mer duktig. För sig själv och för andra. Det finns en frihet i att skapa biotoper utan allt för hård styrning.	
Man förvaltar arvet till kommande generationer.	
Det kan vara ett trevligt arbete för familjeskogsbruket, man kan göra mycket själv som ”familjeprojekt” på mindre områden.	

Chans till olika utmärkelser, att få erkännande från ex. skogsägarföreningen eller Skogsstyrelsen ger en annan valör.	
Aktiva åtgärder kan bidra till ökat viltbete, bättre biotoper och att det finns skydd för smådjur kan ge en känsla av närhet till djur och naturupplevelser.	

Tabell 2. Svar och påstående som inkom i modellens nedre vänstra hörn under dilemmaövningen.

Negativa faktorer med att vara aktiv kring NS-åtgärder	
Det finns risk att göra fel. Det avverkas för mycket, det kan bli markskador och naturvärden förstörs. En lång kedja av aktörer ökar risken.	
Risk för angrepp av granbarkborre vid skapande av död ved.	
Det kan se fult ut.	
Åtgärderna bidrar inte till nationell produktion då det endast finns begränsat med maskinresurser. Bättre att lägga pengar på produktiva bestånd.	
Det är dyra åtgärder med för låg stödnivå samt att det upplevs som svårt att söka stöd.	
Det finns en rädsla för kritik från myndigheter eller allmänheten.	
Man tappar volymproduktion om gran röjs bort.	
Man når sällan ett vettigt virkesuttag.	
Man skapar något, ibland av okunskap, som inte blir bra för biodiversiteten.	
Ekonomi avseende kommande åtgärder och skötsel kan bli kostsamt. Man skapar följdåtgärder.	

Tabell 3. Svar och påstående som inkom i modellens övre högra hörn under dilemmaövningen. I de fall samma svar förekommit flera gånger är det markerat med X i kolumnen till höger.

Positiva faktorer med att vara passiv kring NS-åtgärder	
Skogen sköter sig bäst själv. Markägaren vet bättre än planläggaren.	
Bättre med inget gjort än att göra fel. Man undviker kritik från allmänheten. Vid tätortsnära bestånd finns det ofta många åsikter - och det kan se märkligt ut till en början efter olika NS-åtgärder.	X
Man sparar pengar genom att låta bli, det blir lägre skötselkostnader.	X
Mer död ved skapas om man inte gör aktiva insatser.	
Man uppfyller certifieringskraven utan att behöva göra åtagandet.	

Man kan invänta bättre stödformer t.ex. NOKÅS (stöd för natur-och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen).	
Man kan invänta att NS-bestånd växer ur sin klass och blir PGbestånd. Ökad tillväxt av gagnvirke.	X
Man kan lämna över till kommande markägare att sätta sin prägel på fastigheten.	
Man binder mera kol och det blir en ökad granandel i skogen.	
Som skoglig tjänsteman stärker man försörjningen till industrin om man i stället fokuserar på produktion.	
Minskad risk för körskador.	

Tabell 4. Svar och påstående som inkom i modellens nedre högra hörn under dilemmaövningen. I de fall samma svar förekommit flera gånger är det markerat med X i kolumnen höger.

Negativa faktorer med att vara passiv kring NS-åtgärder	
Oönskade trädslag kan ta överhand.	X
Mörkare skog med enahanda markvegetation.	
Naturvärdesträd får svårt att leva och man bidrar till minskad biodiversitet.	X
Kulturmiljöer försvinner.	
Skogen riskerar att brinna intensivare vid skogsbrand.	
Värdefulla miljöer förviner. Gränsen mellan NS och NO är ibland diffus.	
Förändrad värdetillväxt då fördröjda åtgärder riskerar att bli dyrare.	
Passiviteten skapar inga arbetstillfällen.	
Certifiering, det finns ett värde i att göra som man sagt.	
Man är rädd för central styrning från myndigheter och miljöorganisationer. Man är rädd för att man tvingas göra samråd som "slår tillbaka" (risk för upptäckt).	

Gruppdiskussioner

I de diskussioner som uppstod kring de olika listade argumenten så framkom i vissa fall realiserbara lösningsförslag, till exempel: *"Vi skulle kunna bidra till att genomföra fler åtgärder om vi hade mer tid för rådgivning"* eller *"Man skulle kunna minska rädslan för kritik om vi lyckas hålla ihop hela kedjan samt informera tydligare"*. Den typen av lösningsförslag tyder på att många "flaskhalsar" är ett problem och inte per definition ett olösligt dilemma. Dessvärre ändrar problemen skepnad när diskussionerna fortgår och det görs gällande att tiden och resurserna ofta saknas för att lösa problemen. Problemen

övergår då till att bli organisatoriska dilemman så länge tid- och resursförhållandet är oförändrat. Som sammanfattning är detta nog lite väl förenklat för att ge en rättvis bild. Men det är intressant att i stort sett samma diskussioner framfördes från både skogsägarföreningens och Skogsstyrelsens representanter. Kompetens och vilja saknas inte, men åtgärderna tvingas allt för ofta prioriteras bort för andra uppgifter. En del av de diskussionsfrågor som behandlades återkommer till viss del fördjupat i redogörelsen av deltagarnas personliga åsikter.

Citat från diskussionerna:

- Jag är i grunden mycket positiv till NS men man säger ofta nej direkt p.g.a. tidsbrist och att industrin skriker efter råvara.
- Fågelliv och väder kan vara hindrande, man tvingas till att fokusera på virkesvolym.
- Affärsplanerna och resursplaner är synkade för balans, ger ofta låg flexibilitet.
- Produktionsmål och naturvårdsmål blir motstridiga. Det är svårt med extra maskiner. Man vill dessutom ha de bästa i NS-bestånden.
- Vi skapar själva ett problem. Man måste ligga tidigare i planeringen - det kräver förberedelser. Utse vem som ska utföra arbetet och ge även denne tid till planering.
- Om någon resurs under en period minskar produktionen kan en annan öka om det sker synkat och planerat.
- Man köper ibland inte avverkning i NS-bestånd för man hinner ändå aldrig hugga dem. Strukturella problem i budgetarbete där man inte tar höjd för NS-åtgärder i december.
- Man styrs av mål eller värdering inom organisationen och lever inte alltid upp till skogsvårdslagen.
- Man måste ha respekt för olika markägares mål med sitt ägande och brukande. Vissa vill maximera ekonomisk avkastning, vissa inte... dock styr certifieringen mot vissa mål.
- Vår gemensamma vision fungerar inte alltid så bra i alla led. Hur trovärdigt blir det med nya miljömål om man urholkar NS-värden i jämförelse med virkesfångst?
- För att bli bättre måste trycket komma från markägarna, och kunskaperna om att flödet kan kosta extra om man ska följa certifieringen måste ökas inom föreningen.
- Vi missar en del bra åtgärder som görs av självverksamma skogsägare eftersom vi inte har någon uppföljning på detta.
- De som är självverksamma bör styras och stöttas mot att arbeta mer med NS. Information till dem är jätteviktigt eftersom skogsägarna kan påverka. Det är ju också så att även de är certifierade.

Deltagarnas personliga åsikter och erfarenheter

Av det material som inkommit via frågematriser, webbformulär samt kommentarer i mötesanteckningarna har författarna försökt att så rättvist som möjligt tolka och sammanväga svaren. Vissa ord har ersatts med andra i de fall det underlättar för läsaren men inte riskerat att kontexten ändrats.

Resultaten redovisas i Tabell 5 – 11 nedan. Där redovisas frågeställningarna i klartext samt svar på hur deltagarna tycker att de olika påståendena stämmer. Tabellerna redogör även för vissa citat som bedöms vara representativa för svaren samt deltagarnas egna förslag på vad som skulle kunna leda till positiva förändringar. I slutet av varje tabell finns författarnas reflektioner från dataanalysen.

Tabell 5. Svar som framkommit på påståendet om att TIDSBRIST är en faktor som bidrar till en låg aktivitet kring NS-åtgärder. I tabellen finns även citat och förslag på lösningar.

Forskningens påstående om att det råder tidsbrist:		
a. hur väl stämmer det för er organisation?		
b. hur väl stämmer det för dig personligen?		
	a. (N=17)	b. (N=17)
Det stämmer väl	10	11
Det stämmer till viss del	6	6
Det stämmer inte	1	0
Citat från svaren:		
- Påståendet stämmer mycket bra. Man behöver alltid prioritera mellan arbetsuppgifter då allt som borde utföras inte hinns med. Det är svårt att planera då nya beslut (politiska eller interna) kan komma som helt ändrar förutsättningarna för arbetet. - Det stämmer väl! Tidsbrist i form av resursbrist, dvs för lite ekonomiska medel tillgängliga för naturvårdande skötsel ger få personer tillräckligt med tid att få naturvårdande skötsel att hända, hela vägen från planering till genomförande och lärande efteråt. Dessutom tror jag att vi ibland har resurser, men för späckat schema så att de som är ovana vid skötsel inte hittar tillräcklig tid att komma över tröskeln, det tar tid i början! - Det finns viss tidsbrist eftersom arbetet är begränsat till ett visst antal dagar per år i budget och tilldelade medel.		
Vad skulle kunna leda till förändring?		
- Att någon får uttalat ansvar för att arbeta mer fokuserat med frågorna och resurserna därtill. Tydlig styrning från regeringen, att vi får medel att jobba med frågan, dels mer via rådgivning, dels riktade medel för skötsel. - Fler anställda som har skötsel som en huvuduppgift. - Andra prioriteringar inom våra verksamheter samt eventuella förändringar i medelsfördelningar. - Mer medel till skötsel skulle öka aktiviteten både hos oss och hos markägarna vilket leder till att skötsel prioriteras mer.		

- Mer medel och resurser.
- Öronmärkta resurser så att man kan fokusera på en sak.
- Naturvårdande skötsel inom skyddade områden är en relativt ny arbetsuppgift för många av mina kollegor, men när man väl får rullning på verksamheten blir man även mer effektiv.
- En diskussion om hur ska vi prioritera tidsramen när det gäller fågelhäckning samt tillgång till entreprenörer som inte är styrda av industrins virkesbehov.
- Fortsatt hög prioritet i min organisation. Då kommer vi som får tid att jobba med skötsel få mer erfarenhet och kunna göra mer och bättre insatser samtidigt som vi kan dela med oss till varandra och nya.
- Att naturvårdande skötsel hamnar högre upp i prioriteringen.
- Svårt i norra Sverige beror mycket på att barmarksperioden begränsar tidsfönstret. Mer medel så fler kan anställas vore en lösning, men då kan folk ha svårt att sysselsätta sig under vinterhalvåret.
- Framförhållning med vad som ska huggas och en större flexibilitet.
- Lyfta upp NS-trakter tydligare i traktbanken så att de bli synliga.
- Att det blir mer tvingande åtgärder.
- Noggrann planering. Att smyga in NS mer succesivt och inte bara tänka att det ska göras i augusti eller februari.
- Tydliga värderingar i organisationen – vad är viktigt?

Författarnas reflektioner:

Påståendet att tidsbrist kan vara en bidragande orsak till att NS-aktiviteter ibland uteblir stärks av deltagarnas svar. Det framkommer även tydligt att det finns flera olika nivåer kopplat till vad som egentligen är att se som tidsbrist och vem eller vad det drabbar.

Det som nämns ett flertal gånger är:

- Den egna tidsbristen, ofta förklarar med att man i det dagliga arbetet inte kan eller lyckas prioritera dessa ärenden.
- Såväl den egna tidsbristen som den organisatoriska tidsbristen sägs ofta bero på interna prioriteringar och brist på tilldelade resurser.
- Den ekologiska aspekten som leder till ett begränsat tidsfönster för åtgärder om man inte vill riskera att utföra olika åtgärder under t.ex. häckningstid eller perioder med dålig bärighet.
- Resursbrist orsakat av högt råvarubehov hos industrin under de tidsperioder som annars skulle vara lämpliga för NS-åtgärder.

Tabell 6. Svar som framkommit på påståendet om att ENGAGEMANG är en faktor som bidrar till en låg aktivitet kring NS-åtgärder. I tabellen finns även citat och förslag på lösningar.

Forskningens påstående om att det råder brist på engagemang:		
a. hur väl stämmer det för er organisation?		
b. hur väl stämmer det för dig personligen?		
	a. (N=17)	b. (N=17)
Det stämmer väl	0	0
Det stämmer till viss del	4	5
Det stämmer inte	13	12
Citat från svaren:		
- Påståendet stämmer inte tycker jag, återigen kan för lite tid med fokus på frågan vara en orsak till att engagemanget inte hinner infinna sig. Praktisk erfarenhet behövs också för att ett engagemang ska spira. - Det finns inte någon brist på personligt engagemang för skötsel. Tyvärr har andra akuta frågeställningar högre prioritet. - Det stämmer inte alls. Det här känns meningsfullt och viktigt.		
Vad skulle kunna leda till förändring?		
- Tydliga ansvarsroller och resurser så att den som vill engagera sig får tid till detta. - Fler anställda med huvuduppgift skötsel. - Att det inte längre skulle vara en prioriterad verksamhet, inga medel, ingen satsning på naturvård, ingen satsning på kompetensförsörjning inom området. - Mer skötselmedel. - Alternativa skötselmetoder, lyfta på vilket sätt man kan dra ekonomiskt nytta av andra åtgärder. - Tror inte detta är något stort problem. Möjligtvis kan det finnas en geografisk skillnad i landet, längre norrut kan man hävda (troligtvis välgrundat) att skötseln inte är lika akut som att arbeta med skydd och bevarande av naturskogar. Dessa båda verksamheter konkurrerar nämligen ofta då det är samma kompetens som krävs för att arbeta med dessa frågor. - Det som kan dämpa engagemanget som finns är den administrativa tröskeln. Många saker i handläggningen är förenklade och förbättrade, men det krävs fortfarande ett tålamod och engagemang för att ta sig igenom "pappersarbetet" och det är över lag inte lika stort som engagemanget i skogen. Fortsatt arbete för att utveckla handläggningen och förenkla där det går, samtidigt som vi som gör jobbet måste ta oss igenom det och bli mer vana så att det upplevs enklare. - Att man arbetar mer med frågorna och får större kunskap. Mer kunskap ger ju en större trygghet och därur tror jag		

engagemanget kommer växa. Ser man att åtgärderna blir bra så blir nog det en sporre till att fortsätta. - Större fokus på NS och argument att vi vill fortsatt bruka skog med frihet under ansvar. - Ökad nöjdhet hos skogsägaren. - Att man får mer tid till detta. - Mer uttalad/högre värdering från företagets sida. - Värderingar och att miljömålen är lika viktiga i praktiken som i teorin.
Författarnas reflektioner: De som svarar motsätter sig påståendet att det skulle finnas ett bristande engagemang. Däremot kan engagemanget ibland dämpas till följd av att man upplever att åtgärderna kan vara kopplade till en förhållandevis tung administration samt den tidsbrist som nämnts tidigare. Engagemanget skulle även stärkas av att frågorna fick ett ökat fokus internt inom organisationerna och hos skogsägarna.

Tabell 7. Svar som framkommit på påståendet om att OSÄKERHET KRING KOSTNADER är en faktor som bidrar till en låg aktivitet kring NS-åtgärder. I tabellen finns även citat och förslag på lösningar.

Forskningens påstående om att det råder osäkerhet kring kostnader:		
a. hur väl stämmer det för er organisation?		
b. hur väl stämmer det för dig personligen?		
	a. (N=13)	b. (N=14)
Det stämmer väl	6	6
Det stämmer till viss del	5	3
Det stämmer inte	2	5
Citat från svaren:		
- Vi vet att det kostar väldigt olika från åtgärd till åtgärd. Inget bestånd är riktigt det andra likt. Upplever inte att det är där skon klämmer. Efter ett gäng likande åtgärder vet vi ungefär varför det varierar och kan göra bättre beräkningar. Osäkerheten kan möjligen göra den enskilde handläggaren mer otrygg och kräva tid att bolla för att bli trygg i kostnadsberäkning och koll av faktura från entreprenör. - Stämmer ganska väl. I vår verksamhet behöver vi räkna på och avtala om kostnaderna i förväg så frågan möts jag av ständigt. Allt eftersom lär man sig att kostnaderna varierar av hundra olika anledningar så de där schablonerna kommer dröja. - Stämmer inte så bra. Är relativt säker när det gäller projekt jag har praktisk erfarenhet av, dyker det upp något nytt så behöver jag ta in ny kunskap och hjälp från sådana som har erfarenhet.		

Vad skulle kunna leda till förändring?

- Jobba mycket med frågorna och samla på sig kunskap och dela med andra tror jag är det bästa. Erfarenhet i fält.
- Kanske någon form av kalkylark som är enkelt att fylla i, där kan både intäkter och kostnader rymmas, då det ofta även genereras en intäkt vid skötselåtgärder.
- Alla skötselobjekt är unika och det går sannolikt inte att förbättra bedömningen.
- Mer erfarenhet av utförd NS, erfarenhetsutbyte.
- Fler skötselobjekt. Tumregler tex vad kostar det att röja bort gran i ett lövbestånd?
- Mer resurser i form av både tid och pengar.
- Information kring möjliga stöd, information kring metoder, möjlighet att ta tillvara även mindre volym, lokala föreningar (?)
- Ökad erfarenhet. Även ökad kunskap bland entreprenörer så att inlärningsperioden och tid för kunskapsförmedling minskar.
- En bra och stabil relation med entreprenörer som känner ansvar och som du kan lita på när det gäller kostnadsbiten.
- Bygga upp kunskapsbank för just kostnader, hur mycket kostar naturvårdande skötsel, vad är det som på verkar spannet.
- Det som krävs är att man jobbar mer med skötsel så att man får erfarenhet. En kunskapsbank av tidigare områden där man vet hur områdena såg ut, vad som gjordes och man kan titta på slutfakturan från entreprenören. Vad kostar det? Det ger ju en trygghet i att räkna på andra områden där man funderar på skötsel. Det är ju också svårt att ifrågasätta entreprenörens anbud när man inte riktigt har på fötterna vad det är rimligt att det får kosta.
- Dela med sig av erfarenheter till varandra.
- Tydlighet i arbetet.
- Bra om bidrag för dessa åtgärder kvarstår.
- Använda den kunskap vi har. De åtgärder vi utfört för att bygga upp erfarenhet i NS kring vad åtgärder kostar.
- Värderingar och struktur. Uppklarad kostnadsuppföljning.

Författarnas reflektioner:

Svaren ger en ganska splittrad bild men i huvudsak så stärks påståendet om osäkerhet kring kostnaderna. Flera deltagare menar att man behöver få mer erfarenhet och fler tumregler för att minska osäkerheten. Många menar också att det skulle vara värdefullt med ett tydligare kunskapsutbyte efter olika typer av åtgärder eftersom "ingen åtgärd är den andra lik". En gemensam kunskapsplattform med exempel på både åtgärder och kostnader skulle uppskattas även om det inte ger exakta svar.

Tabell 8. Svar som framkommit på påståendet om att RÄDSLÄ FÖR KRITIK är en faktor som bidrar till en låg aktivitet kring NS-åtgärder. I tabellen finns även citat och förslag på lösningar.

Forskningens påstående om att det råder rädsla för kritik:		
a. hur väl stämmer det för er organisation?		
b. hur väl stämmer det för dig personligen?		
	a. (N=13)	b. (N=17)
Det stämmer väl	6	3
Det stämmer till viss del	4	7
Det stämmer inte	3	7
Citat från svaren:		
- I vissa delar av organisationen finns en stark uttalad oro över att få kritik från framför allt naturvårdsorganisationer. - Inte internt tycker jag. Vi får ofta kritik utifrån, ofta handlar det om okunskap. - Absolut, man vill ju inte göra något som blir galet och ifrågasätts. Självklart får man väl räkna med ifrågasättanden men så länge man gjort rätt beslut för naturvärden är det ju ok. Men det finns ju nästan alltid värden man missgynnar om man gynnar några andra värden. Har man då gynnat rätt naturvärden? Typexemplet är ju frågan om att ta bort gran i tallområden men där granen också har fått naturvärden. - Har inte så stor oro om att få kritik även om det aldrig är roligt att få.		
Vad skulle kunna leda till förändring?		
- Arbete i team, diskussioner kring åtgärder. Om man får kritik diskutera den med någon/grupp så att man kommer vidare. Mycket praktiskt arbete så att både erfarenheten och självkänslan får näring. Fältvana tror jag är en viktig ingrediens. - Kompetensutveckling (kurser enskild rådgivning), praktisk tillämpning, kalibreringar. Ökad förståelse för vilken skillnad och vilken betydelse många gånger små och "billiga" åtgärden kan göra. Jag tror att de flesta är beredda att avstå/anpassa åtgärder om kunskapen finns. - Centrala informationsinsatser och även från Skogforsk som är en auktoritet antar jag. Vid varje skötselärende informera närboende och andra om varför åtgärden behövs. - Upplever ofta, om man är rädd för kritik, är när man inte känner sig helt trygg i en situation eller fråga, så kunskapsuppbyggnad och kompetens inom området är viktigt. - Informera bättre. Jag tror att naturvårdande skötsel har en positiv klang generellt. Det är fler som retar sig på att lämna områden orörda. - Ett öppnare samtalsklimat med diskussioner. Att ingen låser sig vid sina övertygelser utan ser de många möjligheterna till varierad		

skogsskötsel vi har och att inse att det finns många vägar framåt, inte bara en.

- Information kring: bättre utförande (utbildning till entreprenörer), naturvärden och att skogen är dynamiskt (det du ser idag är inte samma om 5–10 år).
- Samma sak här, ju mer vana vi blir att genomföra skötsel, desto tryggare blir vi och rädslan för kritik minskar.
- Vi jobbar i ett nätverk inom skötsel och viktigt att diskutera detta inom nätverket
- Ut och göra skötsel, nöta igenom även nya typer av objekt, på så vis bli tryggare. Om möjligt samköra objekt av "samma sort" för att minska effekten av sällanuppgift. Och så bra stöd i form av naturvårdskompetens och personer med erfarenhet av skötsel! Säkert vore det bra att byta erfarenheter över organisationsgränser i högre grad.
- Mer kunskap, både hos mig och hos organisationen. Återigen en kunskapsbank med erfarenhet vore bra.
- Mer utbildning så man blir mer trygg i att man utför rätt åtgärd.
- Kanske information i "lappar" innan eller i samband med att åtgärden utförs.
- Ökat tryck från skogsägaren att det ska genomföras.
- Vi kan bli bättre på att informera i förväg kring åtgärderna genom informationsskyltar, samråd mm.
- Kunskapsspridning till allmänheten, förebyggande åtgärder tätortsnära och till skogsägare.

Författarnas reflektioner:

Svaren kring påståendet varierar och ger inte ett tydligt svar på hur det förhåller sig. Det som dock är mycket intressant är att respondenterna inte tycks vara lika rädda för kritik för egen del men upplever den egna organisationen som mera orolig. Detta kanske till viss del beror på urvalet av deltagare vid mötena där de medverkande består av de personer som redan idag har en hög kunskap i ämnet jämfört med sina kollegor inom organisationen. Möjligen kan detta ses som en möjlighet att nå ett ökat antal NS-aktiviteter ifall det går att utveckla den interna kunskapsspridningen.

Tabell 9. Kommentarer som deltagarna lämnat på en öppen fråga om "Annat eller övrigt än våra påståenden som skulle leda till förändring i eran organisation"

Övriga kommentarer på frågan:	
- Annat i er organisation?	
(N=16)	
Citat från svaren:	
- Det är för få anställda med kompetens och kunskap om skötsel. - Inom vår organisation har vi en påtaglig "syd-nord-aspekt" att ta hänsyn till, både i biologisk prioritet och kompetens, i söder finns mer erfarenhet och i norr har vi nyss börjat, känns det som... - Mer medel till skötsel hade behövts. - Otydlighet i vad som är våra prioriterade arbetsuppgifter. - Anslagen för planering och genomförande av naturvårdande skötsel i skyddade områden är alldeles för låga, brottas hela tiden med att hitta ekonomiska utrymme. - De som jobbar med skötsel bör få mer tid för detta och inte konkurrera med andra uppgifter som också har prio 1. - Det är viktigt att kunna hålla tråden i skötseln över tid. Vi behöver bygga upp en flerårsplan för skötsel så att det inte blir personberoende vad som görs och när. Klurigt med uppföljning av medel för uppbokning och utbetalning, fick ändrat arbetssätt för ca 2 år sedan. Bygga system som underlättar uppföljning så att det syns vilka medel som finns tillgängliga och status på respektive utförande. Uppföljning via systemet har förbättrats successivt sen 2018 då organisationen fick medel första gången (inte länge sen). Har möjligheter i dag, behöver ta tid till att nyttja dem och hålla planeringen à jour - personalresurs flaskhals. - Vi kommer alltid ha begränsad ekonomi och personalresurs - viktigt att vårda personalresursen och tänka på att utrymme krävs för genomförandet och hålla tråden i det. Inte få för splittrad personal. Lära sig om tidsåtgång för olika åtgärder, släppa enklare objekt för genomförande utan lika mycket närvaro i fält medan andra kräver tid. Vi har nätverk för att lära av varandra och utveckla arbetssätten, finns potential att nyttja varandra än mer och även över organisationsgränser. Fortsätta bygga upp en organisation kring skötsel så att det finns kontinuitet och erfarenhetsutbyte. - Att man får mer tid och kunskap att lära sig mer. Ibland känns det viktigare att vi gör naturvårdande skötselåtgärder än hur och var. - Krav på att köpa in volym, m3f/år. Industrin styr. - Krav från allmänheten. - Tid för inköp och planering. Det tar mer tid för SI att köpa in NS-avverkning än PG. - Virket styr.	

Författarnas reflektioner:

Tolkning av svaren i kombination med det som diskuteras vid de olika mötestillfällena tyder på att majoriteten av deltagarna pekar på fyra hinder som är nära besläktade. Det som nämns återkommande är resurser, tid, prioritet och kunskap. Det som också framkommer är att det finns ett intresse och en önskan om att öka antalet aktiviteter, och de flaskhalsar som utmålats känns inte oövervinnliga.

Tabell 10. Kommentarer som deltagarna lämnat på en öppen fråga om "Annat eller övrigt än våra påståenden – hos dig själv".

Övriga kommentarer på frågan:

- **Annat – hos dig själv?**

(N=11)

Citat från svaren:

- Har för många "andra arbetsuppgifter" för att kunna göra ett bra jobb inom skötsel.
- Ju mer jag ges möjlighet till att jobba med detta kommer jag att bli bättre och bättre och ständigt kompetenshöja mig själv.
Personligen är jag mycket artintresserad, så för mig är det viktigt att ha kunskap om det man gör för en artgrupp inte försvårar för en annan osv.
- Mer kalibrering i fält av skötselobjekt.
- Den stora flaskhalsen är de begränsade medlen vi har att arbeta med NS i biotopskydd och naturvårdsavtal.
- Jobbar själv mycket med skötsel.
- Personligen saknar jag i stort sett egen praktisk erfarenhet av skötselåtgärder, det är en sak som saktar ned mig. Jag ser att de som har kombination av naturvårdskompetens och egen praktisk erfarenhet har en stor fördel.
- Ju mer kunskap man har desto lättare att ta tag i åtgärder och vara trygg i att det blir rätt.
- Inte känna press angående virkesvolym.
- Ökat krav från skogsägaren.
- Vad händer efter 1: a åtgärden i NS-bestånd? Nästa åtgärd? Kostnad?
- Eftersom virket styr och det är det man får "cred" för, så är virket det man löser i första hand.

Författarnas reflektioner:

Det som framkommer även för den egna situationen är i stort sett samma argument som beskrivs som hinder för organisationen. Flera deltagare menar att mer tid och mer kunskap skulle leda till positiv förändring.

Tabell 11. Kommentarer som deltagarna lämnat på en öppen fråga om "Vad kan leda till förändring?"

Övriga kommentarer på frågan: - Annat – Vad kan leda till förändring?	
	(N=10)
Citat från svaren: - Jag tror att det är ökad förståelse som jag skriver under punkt 12 (om rädsla för kritik) som är den viktigaste parametern för att få till en förändring. - Fler anställda med intresse och skötselkompetens. - Fortsatt jobb med NS eller inte? En annan sak kan vara att ges mer tid (och tillfällen) att få ta del av vad forskningen kommer fram till (ex. artgrupper och NS), att vi inte ges möjlighet att jobba med naturvård vilket kan, organisatoriskt, leda till att vi inte behåller naturvårdskunnig personal. - Eftersom vi arbetar på en myndighet så önskar jag att skötseln skall få eget anslag från staten och att det finns resurser att sköta om det på rätt sätt utan att naturvärdena går till spillo på grund av att skötselkrävande objekt växer igen. - Större anslag för administration och genomförande av NS. - Som jag svarade på en tidigare fråga - De som jobbar med skötsel bör få mer tid för detta och inte konkurrera med andra uppgifter som också har prio 1. - Ökad förståelse från ledningen som sätter krav och öka flexibilitet när NS är möjligt att hugga. - Ökad certifieringspremie. - Mer förståelse för vikten av att detta görs uppåt i organisationen. - Värderingar och struktur i organisationen.	
Författarnas reflektioner: Kring detta framkommer i stort sett samma argument som redan presenterats, men det finns en möjlig skillnad även om det inte går att säkerställa. Det berör, i en sammanfattning, att många önskar tydligare mål och en ökad efterlevnad av de egna organisationerna uttalade åtagandena. Förenklat kan man översätta det till att "vi kan lyckas om vi får möjlighet".	

Diskussion och slutsats

Certifiering och efterlevnad

Båda de medverkande organisationerna har satt som uppgift att hålla en hög aktivitet kring naturvårdande skötsel och verka för att nå de mål som finns satta. Men i diskussionerna så återfinns ibland ett tonfall som antyder att målen är av "frivillig karaktär". Det är inte tydligt att i de fall man underlåter att utföra åtgärderna faktiskt bryter mot både PEFC (PEFC 2017) och FSC (FSC 2020) skogsstandarder.

I vissa uttalanden framskyntar en kunskapsbrist med argument som "*Man uppfyller certifieringskraven utan att behöva göra åtagandet.*" Detta tyder på att man uppfattar själva avsättandet av NS-beståndet som det primära och att den naturvårdande skötseln är frivillig. Att miljövärdena i ett NS-bestånd de facto förutsätter skötselåtgärder verkar ibland ha kommit i skymundan. Detta kan alltså leda till ett ej utfört åtagande, som bör resultera i en avvikelse i certifieringsrevisionen, med påföljande åtgärdskrav.

Möjligen kopplar detta till att man inom näringen inte har en samsyn på var gränserna går mellan olika målklasser – NS kan ganska enkelt bli ett NO och på så sätt kommer man ifrån ansvar och kostnader för att utföra vissa åtgärder.

Vem äger då rätten att bestämma målklasserna?

Frågeställningen är intressant och diskuterades på olika sätt under detta arbete.

Certifierade skogsägare förutsätts ha en skogsbruksplan. I planen ska markägarens målsättning med hänsyn tagen till de naturgivna förutsättningarna framgå uttryckt i målklasser. I Skogsstyrelsens skrivningar om skogsbruksplaner (Skogsstyrelsen 2020) (Bilaga 1) står följande om målklasser:

- Den som upprättar planen ger förslag på åtgärder utifrån dina mål och förhållandena i skogen.
- Målklassning är ett system för avvägning på fastighetsnivå mellan produktion och andra värden i skogen.
- Om din skog är indelad i målklasser har du pekat ut var du satsar på produktion i första hand och var du prioriterar andra värden.

Detta tolkar vi i denna rapport som att markägaren, utöver de första 5 procent (PEFC) respektive 10 procent (FSC) av arealen som enligt standardkraven ska innehålla fastighetens mest värdefulla miljövärden, äger rätten att avgöra var på fastigheten man väljer att göra eventuella ytterligare avsättningar, ifall fastigheten är certifierad.

Enligt PEFC Skogsstandard (Bilaga 2) ska fastigheter över 20 ha produktiv skogsmark ha en skogsbruksplan samt göra avsättningar på minst fem procent av arealen. Naturvärdesbedömningarna ska göras enligt utvärderade och beskrivna metoder (3.1.1. nedan). För fastigheter mindre än 20 ha gäller frivilliga avsättningar (3.1.2 och 5.1.1 nedan):

- 3.1.1 För markinnehav om 20 ha produktiv skogsmark eller mer ska en certifieringsanpassad skogsbruksplan i enlighet med Bilaga 1 finnas. En

utvärderad och beskriven metod för naturvärdesbedömning ska ligga till grund för målklasserna.

3.1.2 För markinnehav mindre än 20 ha produktiv skogsmark ska en kartöversikt som redovisar frivilliga avsättningar, nyckelbiotoper, objekt med naturvärden och forn-/kulturlämningar registrerade av berörd myndighet finnas.

- 5.1 Avsättningar för miljöändamål
- 5.1.1 Minst 5 % av den produktiva skogsmarken ska avsättas för miljöhänsyn (målklass NO eller NS). Avsättningen ska markeras i en skogsbruksplan. Undantag gäller för markinnehav om mindre än 20 ha produktiv skogsmark där områden som har höga naturvärden saknas.
- 5.1.5 Naturvårdande skötsel i bestånd med målklass NS ska genomföras i enlighet med skogsbruksplanen.

För FSC (Bilaga 2) gäller i princip samma sak, uttryckt lite annorlunda:

- Ett urval av den produktiva skogsmarksarealen avsätts och undantas från andra åtgärder än skötsel för att bevara och främja områdets naturliga eller hävdbetingade biologiska mångfald.

Utifrån ovanstående texter kring målklasser, vem som äger dessa och vad som uttrycks tydligt i certifieringarna, är det intressant att frågan *"Varför utförs inte den naturvårdande skötseln?"* alls behöver ställas. Frågan borde hellre vara *"Varför gör man inte det man åtagit sig/som man lovat?"*

Drivkrafter för att arbeta med NS-åtgärder

Ett bestånd klassas inte som ett NS-bestånd om inte rådgivaren besitter rätt kunskaper eller om inte markägaren har viljan, och de båda måste vara ense om målsättningen. Motiv och drivkrafter varierar stort utifrån de olika naturgivna förutsättningarna, men man bör försöka samsas kring en samsyn om att man kan nå ett flertal nyttor. De miljömässiga nyttorna är ofta uppenbara men även sociala och ekonomiska nyttor kan väga in som ett bidrag i en hållbar samhällsutveckling.

Samtidigt så ska även ingångna avtal i certifieringarna ses som en stark drivkraft för de som berörs. En underlåtelsesynd, det vill säga att göra ingenting i ett NS-bestånd, är inte mer försvarlig än att hugga ner ett NO. I båda fallen går miljövärden om intet.

Ökad kunskap

Deltagarna menar i sina svar att engagemanget ofta finns men kunskapen behöver förstärkas. Kring detta bör vi notera att deltagarna från respektive organisation tillhör "eliten" och har utvalts att medverka just mot bakgrund av att de besitter kompetens och erfarenhet kring frågorna. Att just dessa deltagare påvisar ett eget engagemang är därför inte konstigt men de menar även att engagemanget finns på organisationsnivå. Det är då rimligt att tro att satsningar som leder till ökad kompetens inom dessa frågor skulle ge ett positivt resultat. Byggstenarna i sådana satsningar kan diskuteras men är egentligen ett tacksamt ämne där näringen kan göra gemensamma satsningar utan att hamna i konkurrenssituationer eller konflikter eftersom man följer samma krav och har samma mål. Ett snabbt sätt att öka kunskapen kan vara att delta i de forum som redan finns och

till exempel ta aktiv del i revision av de gällande skogsstandarderna och föra en aktiv dialog i certifierarforumen. Det finns även mängder av etablerad kunskap kring dessa frågor både internt inom organisationerna och inom näringen som snabbt kan appliceras om det skapas utrymme.

Slutsatser

Inför detta arbete så utgick vi från att tidigare forskningsresultat stämde och att de organisatoriska flaskhalsarna vi skulle försöka identifiera faktiskt finns. Sammanfattningsvis så stämmer det mycket väl.

Resultatet av detta har flera sidor. Det ena är att skogsnäringens förtroende kan skadas ifall man inte efterlever ingångna certifieringsavtal eller aktivt verkar för att sköta NS-bestånden på ett sätt som i praktiken ger den största nyttan för den biologiska mångfalden. En annan aspekt är att skogsnäringen förlorar biomassa som skulle kunna användas på olika sätt inom industrin, främst kanske som till förnyelsebar kraft- och värmeproduktion.

Det är intressant att i stort sett samma diskussioner framfördes från både skogsägarföreningens och Skogsstyrelsens representanter. Huvudparten av de medverkande vittnar om att det finns ett stort engagemang men det saknas tid, resurser, och till viss del även kunskap för att driva arbetet effektivt. Vår uppmaning till skogsindustrin är att man bör se över sina prioriteringar och verka för en positiv förbättring.

Referenser

- FSC (2020). *Skogsbruksstandard 2020*. Tillgänglig: <https://se.fsc.org/se-se/standarder/skogsbruksstandard-2020> [2021-06-24]
- Grönlund, Ö., Eliasson, L. & Djupström, L. (2019). *Varför utförs inte den naturvårdande skötseln?* Tillgänglig: <https://www.skogforsk.se/kunskap/kunskapsbanken/2019/varfor-utfors-inte-den-naturvardande-skotseln/> [2021-06-24]
- Grönlund, Ö., Erlandsson, E., Djupström, L., Bergström, D. & Eliasson, L. (2020). Nature conservation management in voluntary set-aside forests in Sweden: practices, incentives and barriers. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 35(1-2), pp. 96-107.
- Johnson, B. (1998). Polarity management: A summary introduction. *Polarity Management Associates*, pp. 1-16.
- Naturskyddsföreningen (2016). Målbilder för god miljöhänsyn. Naturskyddsföreningens remissvar. Dnr: 2016/0102. Stockholm, Sweden. Tillgänglig: https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11103625/Remissvar_Malbilder_for_god_miljohansyn_o.pdf [2021-07-09]
- PEFC (2017). *Svenska PEFC-standard*. Tillgänglig: <https://pefc.se/vara-standarder/svenska-pefc-standard> [2021-06-24]
- Skogskunskap (2017). *Planens innehåll*. Tillgänglig: <https://www.skogskunskap.se/aga-skog/skogsbrukets-grunder/skogsskotselplan---skogsbruksplan/planens-innehall/> [2021-06-24]
- Skogsstyrelsen (2020). *Skogsbruksplanen – ett viktigt verktyg*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/aga-skog/du-och-din-skog/skogsbruksplanen/> [2021-06-24]

Bilaga 1. Skogsbruksplanen visar behovet av åtgärder

En skogsbruksplan består av en karta över fastigheten och en beskrivning av skogen, i ord och siffror, baserad på mätningar och bedömningar (Skogsstyrelsen 2020). På kartan är skogen uppdelad i avdelningar, så kallade bestånd eller behandlingsenheter. I avdelningsbeskrivningen finns uppgifter om skogstillstånd och förslag på åtgärder för varje avdelning.

Eftersom skogsbruksplanen innehåller uppgifter om åtgärdsbehov, både akuta och inom några år, är den ett bra hjälpmedel för din planering. Utifrån skogsbruksplanen kan du göra en mer konkret årsplanering för ditt eget arbete och vad du ska beställa för arbeten från entreprenörer. Den visar vilka investeringar du behöver göra och ger dig också en god uppfattning om vilka inkomstmöjligheter fastigheten kan ge. Den som upprättar planen ger förslag på åtgärder utifrån dina mål och förhållandena i skogen.

I skogsbruksplanen finns uppgifter om varje avdelning. Indelningen av planen brukar vara följande:

- Huggningsklass
- Ålder
- Ståndortsindex
- Volym
- Trädslagsfördelning
- Åtgärdsförslag
- Målklassning

Målklassning är ett system för avvägning på fastighetsnivå mellan produktion och andra värden i skogen. Om din skog är indelad i målklasser har du pekat ut var du satsar på produktion i första hand och var du prioriterar andra värden. Det finns fyra olika målklasser:

- PG: Produktion med generell miljöhänsyn
- PF (K): Produktion med förstärkt miljöhänsyn, kombinerat mål
- NO: Naturvård, orört
- NS: Naturvård med skötsel

Bilaga 2. Urklipp från standarder

PEFC Skogsstandard (PEFC 2017):

3.1 Skogsbruksplan

Det svenska PEFC-systemet bygger på att skogsägaren har en certifieringsanpassad skogsbruksplan. Skogsbruksplanen är ett planeringsunderlag för skogsfastighetens skötsel.

3.1.1 För markinnehav om 20 ha produktiv skogsmark eller mer ska en certifieringsanpassad skogsbruksplan i enlighet med Bilaga 1 finnas. En utvärderad och beskriven metod för naturvärdesbedömning ska ligga till grund för målklasserna.

3.1.2 För markinnehav mindre än 20 ha produktiv skogsmark ska en kartöversikt som redovisar frivilliga avsättningar, nyckelbiotoper, objekt med naturvärden och forn-/kulturlämningar registrerade av berörd myndighet finnas.

5.1 Avsättningar för miljöändamål

5.1.1 Minst 5 % av den produktiva skogsmarken ska avsättas för miljöhänsyn (målklass NO eller NS). Avsättningen ska markeras i en skogsbruksplan. Undantag gäller för markinnehav om mindre än 20 ha produktiv skogsmark där områden som har höga naturvärden saknas.

5.1.5 Naturvårdande skötsel i bestånd med målklass NS ska genomföras i enlighet med skogsbruksplanen.

FCS Skogsstandard (FSC 2020):

PRINCIP 6: MILJÖVÄRDEN OCH MILJÖPÅVERKAN

6.5.1 Ett urval av den produktiva skogsmarksarealen avsätts och undantas från andra åtgärder än skötsel för att bevara och främja områdets naturliga eller hävdbejingade biologiska mångfald.